

لیکۆلینهک د ده‌ره‌ه‌قا ژیان وبه‌ره‌ه‌می فیریکۆ ئوسف دا

نقیسین / عه‌سکه‌رێن بویک (*)
شه‌گوه‌ه‌سنن ژ تیپین لاتیسی / ریتسان حسن

نیقی سالیڤن پیتنجی دیسا رۆنایا ره‌می ل سه‌ر پیتشداچوینا چاند وکه‌لتووری کوردین وه‌لاتی سوڤیه‌تی، نه‌خاسمه‌ ل سه‌ر کوردین کۆمارا ئه‌رمه‌نستانی شه‌بوو، ئوجاخین که‌لتووری، چاندی، په‌روه‌رده‌یی، زانیاری، کوژپه‌ی شوره‌شا ئوکتویه‌ری راقه‌بوون وژ ده‌ست ری په‌رتسیایی ستالین سالا ۱۹۳۷ی هاتبوون دانان، جاره‌کا دن شه‌بوون.

ل مه‌رکه‌زا کۆمارا ئه‌رمه‌نستانی ل ئیریقانی دیسا ناگری کاری کورده‌واریی گه‌ش بوو، رۆژناما ریا تازه د رادیویا ئیریقانی یا ده‌وله‌تی دا به‌شا ناخفتنا کوردی، ئه‌کادیمیا ئه‌رمه‌نستانی یا زانیاری دا کوردزانی، به‌شا نقیسه‌کارین کوردان، ل ره‌خ یه‌که‌تیا نقیسه‌کارین ئه‌رمه‌نستانی گومره‌ ده‌ست بکاری خوه‌ کرن. د ده‌ستپیکا سالی سیه‌ی، ده‌ما ل وه‌لاتی سوڤیه‌تی نوو ئاقابوویدا، سه‌قا جشکا کوردا مه‌جالین چاندی، کولتووری، په‌روه‌رده‌یی، شه‌بوون، کورد ه‌ی سه‌قا کیر تانینا وان مه‌جالین ناماده‌ نیبوون، کادرویتن کورد یی ئابه‌گۆر تونه‌بوون، یی پیری هندکی خوه‌ندی ژ ی ب ه‌ژمارا تلیان ده‌اتن هه‌ساقی، بنگه‌ها زانستی ژ ی بۆنا خوه‌ندن- نقیسه‌ساری، په‌روه‌رده‌یی تونه‌ بوو، گه‌له‌ک ئرف- ئه‌ده‌تین که‌قنه‌ زیانکار ئاسته‌نگ بوون ل سه‌ر وی ری وه‌یقیا، لی قی ده‌ما نوو کادرتین زانایی خوه‌ندی ئیدی هه‌بوون وه‌ازربوون ته‌ف ره‌وشه‌ن‌بیرین سالی سیه‌ی وی کار بارین پیتشده‌چووینا گه‌لی خوه‌، یی پیروژ بدن ل سه‌ر ملی خوه‌ وب سه‌رفرازی پیتشده‌بفن، گه‌له‌ک خۆرت وکه‌چین کورد دناف وان سالان ده‌ زانینگه‌ه‌ین ئه‌رمه‌نستانی خوه‌ندنا بلند ته‌مام کرپوون، گه‌له‌کا ژ ی دخواه‌ند وه‌ازربوون ب ه‌زکرن ته‌قی

وی خباتی بن بهشا نفیسکارین کورد، کووی دهمی نفیسکار زارگوتنشان ب ناڤ ودهنگ حه جیبی جندی سه روکی لی دکر، کاری ئافرنداری ل ناڤ گیتجا دا گهش کر، هفتی ته نه بوو، کو جفینین نفیسکاران، نه نه کرنا پرتوکان، راست هاتن دته فی نفیسکار وزانیارین ئه یان، شه فین خوه دننا هه لبه ستا، سازبه ندیی، ته شکیل نه کرا، ئو دین کار کرنی یی رۆژناما ربا تازه وئاخفتنن کوردی یی رادیوی بیون جیبی راست هاتنه ئافرنداری قه نج. وان ساللا هاتنا سه روکی گه لی کورد یی ئازاداری مه لا مسته فا بارزانی ل ناڤ کوردی ئه رمه نستانی وب سه روکاتیا وی سه رهلدانا ل کوردستانا باشوور ئاگری وه لاتپاریزی ل ناڤا فی جفاکی دا ژی گور وگهش، چاڤ وگوهی تهڤ رادیوی رۆژنامی بوون. ئالاقه کا خواهش کاری ئافرنداری ژی گرتبوو، دهنگی هه لبه ستفانین قه نج دهات بهیستن، وی دهنگی ب خوه را رهنگ وئاوژین دهلال یین نوو تانین، بهنا ئه ده بیاتا ئه سیل دهات، ئه گه ر گاقدانین نفیسکار هه لبه ستفان سالی سیهی، مینا گاڤ وئاڤیتین زارو کین نوو پیا دچوون بوو، پای نفیسکارین وانه پری هم ژی ئالیی زمان- ناڤه روک- هم ژی جووره وته قلا نفیساری فا قه لس، که سیب بی رهنگ بوون، لی دهنگین قه نجان زه لالتر وخوه شتریوون، ژی کانیا زارگوتنا گه لی زهنگین وبنگه ها ئه ده بیاتا ئه سلی دهاتن دهنگی هه ری هزکری، کو تهڤا ژی هز دکر دهنگی فی ریکی ئوسف بوو. ژ وی دهمیدا خوه نده قانین کوردین سوڤیه تی هه لبه ستفانی خوه ناس کرن، هزکرن و نه خاپیان.

فی ریکی ئوسف ژ مالباته که ئه سل زاده یه: مالا ئوسفی ئیبو باقی ئوسف، ئیبوی نه عمۆ ساللا ۱۹۱۸ ی وهختا رهڤ و بهزی گوندی خوه یی هزکری، (یامانچا بیی) ل قه ز قه سرئ دهیله وب مالی قه دره قنه پالا چپایی ئه له گه زی، گوندی (جاموشقانا) مه زن (نه ا گوندی ئه له گه زی، ناحیا ئارا گاسی) رۆما رهش تی دگه هیزه فی گوندی ژی، باڤ وئاپی ئوسف ژی ته فی ب سه دان میترین گوند دگرن، دکوژن. ژیه یی زولما رۆما را ده ست ب خه لایی ده. ئوسف وجرئ وی نه فه رین خوه هلدن دچنه بورچالیی- گورجستانی کو بکارین ئبوورا خوه بکن، ساللا ۱۹۲۲ ی قه دگه رن تینه گوندی پامبی (سیپانی) جه م قه ومین خوه دبن مال... حال. ئوسف د کول خۆزی دا بریگاداری دکه، دبه مالاخی گران،

نه ه کور و دوو که چ مالا وی دخه ملین ب گوتنا گوتیا هه ساقی نه بی نه بیچرکی ره مه تیئ
 ئوسقی ئیبوژی سدهی زیده ترن. د وی مالا گران دا سالا ۱۹۳۴ئ دا فبریک تی دنی،
 زاروتیا وی ل ناغا میترگ وچیمه نی نه له گهزا به دهو، ژیا نا گونده قه دیمی، ئودین ب
 زارگوتنی تژی و نه قدین گوندی ساده دا در باز دبه، هه لبه ستغان پاشی ب هزره ته کا مه زن
 دهره قا وان دا وا دنقیسه:

هه ی هه فالید زاروتیا من
 هوون ل کوونه، کوونه ناکا؟
 نه ز ل دور خوه دنهیرم
 ودبینم ته ک وتووکه.
 • •
 وهرن قه و مید من نه زیز
 هه یاتا هوئی وهه واسی
 ب دهنگی دهف وزورنا زیز
 زاروتیا من دکه گازی

نه فان خه تاژی داستانا وی یا (حزرت)، داستانا سالا ۱۹۸۱-۱۹۸۳ یا هاتیه
 نقیسار، ب رتیا لیستی و ده لالی، هه لبه ستغان دده مین ژیا نا گوندی خوه ل بهر خونده فانا
 شه دکه، نه فه ری داستانا تهف ب ناف و کار- باری خوه فا گوندی، جینار، قه وم و پسمامی
 وی نه، شاییر ب حه زرت رورژین بوهری، نه قدین هزکری، بوهرین گوند دا بوویه بیرتینه،
 گوهریا شقانا، ئودین گوند، شه قین زفستانی بی دریتز چیرۆک بیترا بهرانه ر دانا ره فا ژیا نا
 دهوله تین گوند.. خالهت، مهت، ئاپ و خالا حه نه ک، لاقردیایی وان، جامیری- دلوفانی-
 دلنرمیا وان نه قدین ساده، ئرف- نه دهت- رابوون- روشنشت دناف وانه به ده وه...
 چاقی وی دا زاروتیا وی دبه چیرۆک، چیرۆکه که شیرین که سه ره که کوور، هزره ته کا
 خوهش... قه ولی ژیا نی وسا نه. هاتی چویانه کی دکاری پیشیی بگره؟ نه میر مینا
 چه مه کی دکشه دنیاژی کی رامایه.

نہز سبا وی دکم ناخ واخ
چی کو وهدا خوہ را بریہ
زد ژئ گهلهک شاخید نالچاخ
من موکوریا مریا کریہ.

دبستانا هفت سالان دگوندي خوہ دا دقه دینه، دچہ باژیری ئیریقانی بهرخوندن خو نا دهرسدار حازرکرنه، پاشی ژئ ل بهشا ئهدهبیات و دیروکا یا زانینگهها پیدانگویی یا سهه ناچی خاچا سوئر ئهدهبوقیان دا دخوبینی. سالان ۱۹۶۰ی ژئ پهی قه دانندا خوهندی را ریڈاکسیا ئاخفتنین رادیویا ئیریقانی دبهشا ب زمانی کوردی دا دهریازی ل سهه کار دبه. چاوا سهروهی پاران ئهدهبیات، لی کاری وی دریتز ناکشینه، کاردهیله، قه دگه ره گوندی خوہ، پامپا کوردا (سیپان) دبستانا گوند ده دهرسی زمانی کوردی دده، وهکو (۲۵) سالان وی کاری خوہ بهردهوام دکه.

به ره قیقا وی یا ئهولین یا ههلبهستاد سالان ۱۹۶۱ی ل ئیریقانی ب ناچی (چاچکانی) هاته وهشانندن، (چاچکانی) راستی ژئ کانیهکا نوو بوو، کانیهکا ئاقا زهلال، ئاقا خوہش ل زوزانی ئهدهبیاتا کوردی دال بهر پالا چپایی ئهلهگه زئ پهرتوک ددهمهکه کیم دا هاته فرۆتن، کوتابوو، خوهنده قانا ئیلاهی قه نجا ژ دهستی ههش دره قانندن. دوورا پهرتوکین وی ل پهی ههش بیتن ههلبهستان (گولا ئهلهگه زئ) ۱۹۶۴ی (لیریکا) ۱۹۶۷، داستانا ئوسفی نه بیا ۱۹۷۳، (ناری) ۱۹۷۷، هزهت دهفته ر ۱۹۸۴ ودونیا دهلال ۱۹۸۷ هاتنه وهشانندن.

فیبریکی ئوسف ههلبهستفانه کی خوہ دی دایی بوو، هوستی خه بهرا بهده وهتیی، ئه وی ب ههلبهست وداستانین خوہیی دهلال جووره رنگ وناقهرۆکه که نوو ب ههقی نوژنه که ئه سلی نانی ئاقا پویبیزبا کوردا یه پر قورنه ژ جوژی کلاسیک دوورنه کهت لی ئه و ب ری وشویا خوہبه کووره خوہ خویاتییی خه ملاند، دهوله مهند ورهنگین کر، ژ ئالییی وهرگریانی دا ژئ فیبریکی ئوسف هوستاکی بی قسوور بوو وهرگه ری کو دهستی وی هاتنه کرن هیزبوونا خوہ ژ ئورجینال فرق نابن، وهرگریی کو وی کرنه تهف ژئ دور وجهه واهرین خزنا ئهدهبیاتا ناقنه ته وهیی نه وب هوستاتیکه وسا وهرگه راندنه زمانی کوردی کو د

قهوہ تا ئەفدین سەدا دا نینە. بەسە ئەم ناغی وان نغیسکارین جیہانئ یئ ئەیان بین، ژ
 نغیساری کێژانە وی تەرجمە کرنە: شکسپیر- بایرون- هاینئ- پوشکین- لیرمونٹوئ-
 بیسنین- سەیات نوغە- ئاقتیک ئسحاقیان- هوشانیس تۆمانیان- قاهان تیریان-
 بیخس چارینیس- پارۆیەر شیشاک- رەسول هەمزەتوئ وگەلە کین دن. ژ جەواھرتین
 ئەدەبیاتا حەوارنیئ یا کلاسیک وەرگەرا داستانا مسری لیرمونٹوئ. ماسیئ زیرین
 (پوشکین) ئەبو لالە مەھاری (ئسحاقیان) وگەلە کین دن.

فیریکی ئوسف چۆ گوند، لی ژ ژیانان باژیر نەقەتیا، ل ناغ جفاکا ئافرانداریئ
 دەرئە کەت، جیئ بی گۆتن د وی واری دا ئەمە کئ ژینا وی فەریدە جەواری (کەچا حەجیئ
 جندی) پرە، وی قارانیا مالی خوەیکرن وپەرودە کرنا زارۆکا کاروبارتین رۆژانە هلدابوو ل
 سەر ملین خوە، مەجالین ئافرانداریئ یئ ئەکتیف زلم را چیکرن. گوندی پامپی خوەیئ
 تراد سیونین قەدیمی، ئرف وئادەتین کورمانجی، کولتورا خوە خوەیتیئ بوو، پامپ خزنا
 زارگۆتنی، واری دەنگبێژ وچیرۆک بیتئ بوو، مروف هەواس دکر رەخ رەسپی وماقولین
 وی گوندی رونشتا. ئافراندین هەلبەستقن دا ژیانان گوندا هاتیە نتراندن:

قئ سبئ شەبەقئ ئەز هئ ل ناغا جیا

هەسەک سەرمن کەت ژ دەری- باجیا

ژ ناغا هەوا پاییزی یە نیم

بستی بستەکە شیرین دبی هیم

نزام، دچن ئاش مەزنی مالی

نزام، بازارقان دچن بازاری

نزام، برئ پەز داژۆن قەرەجا

نزام، کوچ دکن زۆمی کورمانجا

نزام، سەفەریا دانە سەری ریا

نزام، دفرین قولنگئ بەرییا

هەسەک هزرت سەری قئ سبئ

من کاماچۆ دکه بەری جەنوبئ

فیریکئی ٹوسف دیسان دیبیت:

هه بوو ملهت سهرخووش بوومه
نه کید، میرخاس، گلهش بوومه
ته یاره کئی نه زشیار بوومه
ل سهر به ست و به یار بوومه
بی ترس و خوف، زور وقه شهنگ
من دوژمن را داینه قال، جهنگ
وبو نازیا کوردا، سهری دونیا
ناخ و نه ردا.

فیریکئی ٹوسف را ل هه ف نه هات هه ما ب میثانی ژی وه لاتئ کال و باقا بقیننه،
هزره تا وی فان خه تا دا دیار دبه:

جار جارنا مهم، مه لوول، دلخور و مروزم
لاوو که ربا بنی لنگی ته را دموسم.
شاش نه مینه، به رخکی من... ناه کی زانی
دنی هه یه کاش کشیکا دست ئیشانه
دبه روکی کوردستانا خو پان فه به
باقی ته یی هزره ت دل ئی تونه به
برا هنگی لنگی نه ب هزره تا من
بگهره ناف ناخ- تویرا قا جمعه تا من.

فیریکئی ٹوسف هه می زاقئ حه جیبی جندی بوو وه هم ژی پسمامه تیا وان هه بوو، کی
پری هنده کی هاژ کاروباری زانیاری مه زن هه بوو، نه و ناس دکر، خه یسه تی وی بی
خه بات هژ، ماقول، وه لات پاریزی، تی دهر دیتخی، کو هه لبه ستشان هوستاتیه که چقاس
مه زن شه خسیاتا وی ل ناقا چهند هه لبه ستا خوه دا دابه.

گه لو قه ت وان دهرناکن

پرسا هه تا خوه ینگا خوه

فيئربك ٲر نه دهات خانى؁ گوندا دا دشوغلى؁ لى ژ ئىقاربا ههلبهست خووش
دخوهندن؁ ههلبهستا وى يا هزكرى كوتى ئهيدا وئىقاربا دا دخوهند ههلبهستا مستهفا
بارزانى رابوو. وئهقه دهقى وى به:

ئهو كى دىبژه ههفتى سالى مه
من خهتم كرىه دهه و دوو سىه
ئهو ههفتى- مهفتى كى ل ههف ئانىبه
ول من كرىه خهونا قازى
ئىدى هؤبلىبار؁ ئىرى ئهكمكار
ئىدى ئافل بهند؁ كانا ئولا
ئىدى نفىسكار؁ دكتور؁ دهرسدار
نزانم چى وچى؁ نا قورىان؁ نا
گهنگى من ههفتى بهرهقوك چىكر
ههفتى جلدى خورت كوور وچىرؤك
ههفتى سهرهاتى- بهىت ژى بهر لىكر
ههفتى جلد كلام؁ ههفتى دىرؤك
ههفتى لاقرؤك؁ ههفتى نفىرؤك
ههفتى فهلىبؤتك؁ ههفتى زؤبىرؤك
ههفتى بهند بهىت؁ كهه وگؤلك
ههفتى بهرهقوك كلامى شىنى
ههفتى يى شايى؁ خىر وخهوشىى
ههفتى قارىانتى؁ مهى وزىنى
ههفتى يى سىابهند وخهجا زىرىن
ئوسقى نهفيا وئوسف وغهزال
يا زهمبىل فرؤش؁ خانى جهنگ زىرىن
وههفتى شاخى روستهى زال
ههفتى كئىبى سىر وپؤبىما
ههفتى فهرههنگؤك وخهبهرناما

ههفتی بی دهرسا، ههفتی بی نؤنا
 وههفتی کتیب ژیی تهرجه ما
 وخوهدی کو هات ههوارا ههفتی
 ودوو ملهتا ومهژی تهف
 ومن نقیسی ههفتی ههوارا
 ههفتی رۆمانی باش وبهدهو
 هنگی چهیران وههفتی سالی نه
 چهزدهم بیژن سهه وههفتی
 هنگی قوربان وئهز زی تهقی وی
 چی بیژی بهژنا شیاری من تی

ده ما مالا باقی ههلبهستخان سالا ۱۹۱۷ی ژ فارسی درهفن لهشکه ری تورک مهتاوی
 وزلامی وی وکه چا وان قارگرن. زلام دکوژن کورددهکی ب ناڤ چهسه نیکی شهملدانی مهتا
 خواهه را ده، خهزالا مهت ده، کهفانیکا چهسه نیکی شهملدانی، سال درباز دبن سور
 وسنووری دهولهتا دکهفن ناقابهره خوشک وبرا، برا نزانن چی هاته سه ری خوشکی.
 خهزال مالباقا ژبیرانه که:

ئەز خەزالم، ئیزدیا سیپکی
 قیزا ئیبۆ
 خوشکا چهسهن
 خوشکا ئوسف
 کهفانیکا چهسه نیکی شهملدانی
 سنور چیبۆ وئهز بهختی تهمه
 تو یی چهوابهکی ژمنرا بینه
 چهسهن ساخه، ئوسف ساخه، کدی ساخه
 گه لۆ قهت وان دهرانانکن
 پرسا حالی خواهینگا خواه

* ههلبهستخان مه وهفات کر به ل سالا ۱۹۹۷ی.